

DOI: 10.32782/2786-9156.107.3.125-133
УДК 343.58

Пірго О. Ф., аспірант кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ (м. Кропивницький, Україна)

e-mail: helenapirgo88@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1858-1046>

МІЖНАРОДНА ТА ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКИ ЗАХИСТУ ТВАРИН ВІД ЖОРСТКОГО ПОВОДЖЕННЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Війна внесла жахливі зміни – тварини стали мовчазними жертвами збройного конфлікту. Факти цинічного знущання та фізичного насильства мають негативний вплив на психіку людей, особливо дітей і підлітків, формуючи певні аспекти їхньої моральної поведінки. Такі дії також розглядаються як загроза морально-правовим основам суспільства. Тому держава зобов'язана захищати представників тваринного світу та забезпечувати гуманне й цивілізоване ставлення до них з урахуванням міжнародних правових стандартів.

У статті аналізується проблема жорстокого ставлення до тварин під час збройного конфлікту. Підкреслюється, що тваринний світ є важливим елементом навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного й естетичного збагачення, об'єктом наукових досліджень, а також важливою основою для отримання промислової та лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей. Наголошено, що діяльність, що має на меті всебічний захист тварин, є не лише важливим аспектом сучасного гуманістичного руху та цивілізаційного прогресу України, а й відображенням самої ідентичності та гідності українського народу. Збереження нашої ідентичності через свободу, гідність і культурну автентичність постає справжнім викликом у світлі російської агресії. Встановлено, що основним завданням у період військових дій є зменшення страждань людей, тоді як інтереси навколишнього середовища відходять на другий план. Проте збройні конфлікти суттєво впливають на природні ресурси, включно з тваринами, адже воюючі сторони не враховують негативні наслідки своїх дій для тваринного світу.

Обов'язок держави полягає в захисті представників тваринного світу, забезпеченні гуманного, цивілізованого ставлення до них. Цій меті значною мірою відповідають встановлені міжнародні стандарти, встановлені Всесвітньою декларацією прав тварин (1978 р.), Європейською конвенцією про захист тварин під час міжнародного перевезення (1968 р.), Конвенцією про збереження мігруючих видів диких тварин (1979 р.), Конвенцією про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (1979 р.) та вітчизняним кримінальним законодавством, зокрема ст. 299 Кримінального кодексу України, яка встановлює кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами.

Ключові слова: жорстоке поводження, тварини, знущання, війна, навколишнє природне середовище, військові дії, екологічна безпека.

Постановка проблеми. Перед початком збройного конфлікту багато тварин жили в умовах, далекі від ідеальних. Це було помітно й раніше: пункти перетримки переповнені, притулки потребують підтримки, а волонтери за власні кошти або завдяки добрим донатам небайдужих українців купують ветеринарні препарати, корм, воду й інші необхідні речі для тварин. Однак воєнні дії внесли жахливі зміни – тварини стали мовчазними жертвами обставин більше, ніж будь-коли, зокрема: страх, голод, безвідповідальність господарів, знущання, неможливість переїзду, антисанітарія, значний негативний вплив на нервову систему, розгубленість та відсутність нормальних умов для життя або навіть виживання – усе це ускладнило або зробило неможливим їхнє існування.

Сторони, залучені до конфлікту, зазвичай не беруть до уваги негативні наслідки своїх дій для навколишнього середовища, екосистем і тварин до, під час і після війни. Іноді вони навіть використовують хаос війни для незаконного вилову охоронюваних видів та участі в торгівлі дорогими продуктами тваринного походження. Браконьєрство та торгівля людьми, які щорічно приносять мільярди доларів, дають можливість озброєним групам зміцнювати свою владу над спірними територіями. Суспільна небезпека жорстокого поводження з тваринами полягає не лише в завданні шкоди самим тваринам, але й у тому, що така жорстокість може стати підґрунтям для інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людей.

Факти цинічного знущання та фізичного насильства мають негативний вплив на психіку людей, особливо дітей і підлітків, формуючи певні аспекти їхньої моральної поведінки. Такі дії також розглядаються як загроза морально-правовим основам суспільства. Держава зобов'язана захищати представників тваринного світу та забезпечувати гуманне й цивілізоване ставлення до них. Сьогодні існує серйозна проблема, пов'язана із залишенням домашніх тварин без їжі та води, що може призвести до їх загибелі. Таке ставлення до тварин є проявом жорстокості, якщо воно не викликане крайньою необхідністю для збереження життя та здоров'я людей і якщо не було можливості врятувати тварин під час евакуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальнотеоретичні та практичні питання запобігання злочинам проти громадського порядку й моральності під час війни, включно з тими, що стосуються жорстокого поводження з тваринами, досліджували багато українських і закордонних науковців у сферах кримінального, міжнародного права та кримінології, зокрема: В. І. Борисов, Б. М. Головкін, І. А. Головко, А. О. Данилевський, Н. І. Зубченко, Д. О. Калмиков, С. Г. Кулик, Є. С. Назимко, Ю. В. Орлов, Т. А. Орлова, Я. В. Охота, І. А. Строк, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, О. О. Шуміло й інші.

Формулювання цілей. Метою статті є компаративістський аналіз міжнародної та вітчизняної практики правового забезпечення жорстокого поводження з тваринами під час війни.

Виклад основного матеріалу. З набуттям нових прав тваринами питання їх охорони та захисту від жорстокого поводження стає все більш актуальним. Суспільство починає сприймати тварин не лише як власність, а і як членів родини, розумних істот, які мають глибокі емоційні зв'язки з людьми та залежать від них. У зв'язку із цим законодавство постійно змінюється та вдосконалюється з метою забезпечення захисту тварин і запобігання жорсткому поводженню з ними. Зокрема, у преамбулі до Всесвітньої декларації прав тварин від 15 жовтня 1978 року звертається увага світового співтовариства на те, що життя – єдине, адже всі живі істоти мають спільне походження й набули відмінностей лише під час еволюції виду; що всі живі істоти мають природні права, нехтування якими завдає істотної шкоди природі й призводить до вчинення злочинів проти тварин; що співіснування видів передбачає визнання людським видом права іншої тварини на життя, а також наголошується, що повага тварин людиною є невід'ємною від поваги людини людиною [12].

Втрати біорізноманіття відбуваються зі швидкими темпами через війни, що часто призводить до катастрофічних наслідків для харчового ланцюга й екологічної рівноваги. Іноді, зазначає О. О. Шуміло, зникають цілі види, що створює ризики для екологічної безпеки. Сторони, які беруть участь у конфлікті, зазвичай не враховують негативні наслідки своїх дій для навколишнього середовища, екосистем і тварин до, під час і після війни. Іноді вони навіть використовують хаос війни для вилову охоронюваних видів та участі в торгівлі дорогими продуктами тваринного походження. Бра-

кон'єрство та торгівля людьми, які приносять мільярди доларів щороку, дають можливість озброєним групам зміцнювати свою владу над спірними територіями. Війна в Україні не є винятком: у жовтні 2022 року, під час активних бойових дій, доводиться рятувати своїх улюбленців [1, с. 104–105].

Так, у ст. 1 *Всесвітньої декларації прав тварин* від 15 жовтня 1978 року звертається увага представників усього людства на те, що всі тварини мають рівні права існувати в межах умов біологічної рівноваги [12]. Якщо ж говорити загалом про цей міжнародний документ, то положення Всесвітньої декларації прав тварин від 15 жовтня 1978 року є так би мовити «Всесвітньою Конституцією тварин», у якій закладено основні положення (принципи) у сфері взаємовідносин людини з іншими представниками тваринного світу. Звичайно, далеко не всі декларативні положення такого документа втілюються в життя як на міжнародному, так і національному рівнях, адже цей документ, наскільки нам відомо, не ратифікований жодною країною світу. Утім, незважаючи на це, значення положень Всесвітньої декларації прав тварин від 15 жовтня 1978 року переоцінити важко, адже віднині і назавжди створено загальносвітові орієнтири, на які має спиратися людство під час прийняття чергових міжнародних і національних нормативно-правових актів у сфері захисту тварин.

У цьому контексті варто звернути увагу на *Європейську конвенцію про захист тварин під час міжнародного перевезення* від 13 грудня 1968 року, що визначає основні вимоги до міжнародного перевезення хребетних тварин. У ній, зокрема, акцентується увага на тому, що тварин треба перевозити у спосіб, що забезпечує їхній добробут, включно з їхнім здоров'ям. При цьому зазначається, що наскільки можливо, тварин слід перевозити до місця призначення без затримки, а тому в контрольних пунктах має надаватися пріоритет саме партіям тварин. Тварин можна затримувати лише в тих випадках, коли це конче необхідно для їхнього добробуту або для профілактики захворювань. У разі затримання тварин уживають належних заходів для забезпечення догляду за ними і, якщо є потреба, їх розвантаження та розміщення.

Наступним вагомим міжнародним документом у сфері захисту тварин є *Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення* від 3 березня 1973 року. Україна приєдналася до цієї конвенції 14 травня 1999 року без жодних застережень, шляхом прийняття Закону України «Про приєднання України до Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення».

Україна також приєдналася й до *Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин* від 23 червня 1979 року шляхом прийняття 19 березня 1999 року Закону України «Про приєднання України до Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин». Згідно із цим міжнародним документом держави, для яких ця конвенція набрала чинності (у тому числі й Україна), визнають важливість збереження мігруючих видів і погодження державами ареалу заходів, що вживаються для цих цілей там, де це можливо і необхідно, приділяючи особливу увагу мігруючим видам, статус збереження яких є несприятливим, а також вживаючи індивідуально або у співробітництві заходів, необхідних для збереження таких видів та середовищ їхнього існування. Ці держави визнають також необхідність вжиття заходів, щоб запобігти загрозі зникнення мігруючих видів.

До *Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі* від 19 вересня 1979 року Україна приєдналася 29 жовтня 1996 року з деякими застереженнями, шляхом прийняття Закону України «Про приєднання України до Конвенції 1979 року про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі». Загалом ця Конвенція має на меті охорону дикої флори та фауни та їхніх

природних середовищ існування, особливо тих видів і середовищ існування, охорона яких потребує співробітництва декількох держав, а також сприяння такому співробітництву. При цьому особлива увага приділяється видам, яким загрожує зникнення, та вразливим видам, включно з мігруючими видами, яким загрожує зникнення і які є вразливими.

Згідно із цією Конвенцією всі держави, для яких ця Конвенція набрала чинності (у тому числі й Україна), зобов'язані вживати необхідних заходів для підтримання популяції дикої флори та фауни на такому рівні або для приведення їх до такого рівня, який відповідає, зокрема, екологічним, науковим і культурним вимогам і враховує при цьому економічні та рекреаційні вимоги, а також потреби підвидів, різновидів чи форм, що перебувають під загрозою на місцевому рівні.

Поряд із цим такі надзвичайно важливі міжнародні документи, як *Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей* від 18 березня 1986 року, а також *Європейська конвенція про захист сільськогосподарських тварин* від 10 березня 1976 року залишаються поки що не ратифікованими Україною, що не може не турбувати. Цілком очевидно, що правила поведінки із сільськогосподарськими тваринами та хребетними тваринами, що використовуються для дослідних та інших наукових цілей, мають бути чітко визначеними в Україні й відповідати положенням зазначених вище конвенцій. Сподіваємося, що ратифікація зазначених міжнародних документів не змусить себе довго чекати.

Варто наголосити, міжнародне гуманітарне право до нещодавнього часу здебільшого не забезпечувало належного захисту навколишнього середовища, збереження біорізноманіття та, зокрема, тварин в умовах збройних конфліктів. Однак на початку XXI ст. за відбулися суттєві зміни, що базуються на загальних принципах захисту під час збройних конфліктів. Важливі зрушення також спостерігаються в національному законодавстві, особливо в країнах, які страждають від війни. Наприклад, війна в Україні стала значним імпульсом для розвитку міжнародного екологічного законодавства в умовах воєн та інших конфліктів. Крім того, наша країна активно долучалася до роботи Комітету міжнародного права ООН під час розробки Принципів охорони навколишнього середовища в контексті збройних конфліктів. Злочини проти тварин під час війни можна класифікувати на три основні категорії: злочини щодо домашніх тварин, злочини проти сільськогосподарських тварин і злочини стосовно диких тварин, зокрема тих, які перебувають у неволі (наприклад, у зоопарках або притулках). Усі ці злочини становлять серйозну загрозу для суспільства й викликають негативні наслідки як під час конфлікту, так і після його завершення [2, с. 32–33].

Україна належить до тих країн, у Кримінальному кодексі яких відведено місце захисту тварин від жорсткого поводження – стаття 299 «Жорстоке поводження з тваринами» [10, с. 325–326]. Ця стаття застосовується до домашніх і свійських тварин і не розповсюджується на дії Міністерства оборони України (незважаючи на використання тварин для розмінування або пошуків небезпечних речовин, наприклад, хоча ця діяльність може завдавати тваринам страждань), оскільки спеціальний закон не поширюється на нього й інші органи правопорядку, отже, її важко застосувати й до країни-агресора [11, с. 127–128].

Як стверджує Н. І. Зубченко, прийняття міжнародних правових актів у галузі захисту тварин стало каталізатором для значних змін у законотворчому процесі України і 21 лютого 2006 року було прийнято Закон України «Про захист тварин від жорсткого поводження», що стало важливим кроком у соціально-правовій сфері країни, свідчачи про істотні зміни в менталітеті українського суспільства. Суспільна небезпека жорсткого поводження з тваринами полягає не лише в тому, що така жор-

стокість завдає шкоди тваринам, але й у тому, що вона може стати джерелом інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людей [3, с. 104–105]. Слідча та судова практика показує, що багато осіб, які вчинили тяжкі злочини проти життя та здоров'я, починали з жорстокого поводження з тваринами. Факти цинічного знущання та фізичного насильства негативно впливають на психіку людей, особливо дітей і підлітків, формуючи певні аспекти їх моральної поведінки, а також розглядаються як дії, що завдають шкоди морально-правовим основам суспільства. Держава має обов'язок захищати представників тваринного світу та забезпечувати гуманне й цивілізоване ставлення до них. Цій меті відповідає стаття 299 Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальну відповідальність за жорстоке поводження з тваринами [4].

Відповідно до цього Закону тваринний світ є одним із компонентів навколишнього природного середовища, національним багатством України, джерелом духовного й естетичного збагачення та виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей. В інтересах нинішнього та майбутніх поколінь в Україні за участю підприємств, установ, організацій і громадян здійснюються заходи щодо охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого використання й відтворення тваринного світу. Об'єктами тваринного світу є: дикі тварини – хордові, у тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби й інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі й інші) в усьому їх видовому та популяційному різноманітті й на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі; частини диких тварин (роги, шкіра тощо); продукти життєдіяльності диких тварин (мед, віск тощо) [5].

Об'єкти тваринного світу, а також нори, хатки, лігва, мурашники, боброві загати й інше житло та споруди тварин, місця токування, линяння, гніздових колоній птахів, постійних чи тимчасових скупчень тварин, нерестовищ, інші території, що є середовищем їх існування та шляхами міграції, підлягають охороні [6, с. 208–209].

Сьогодні існує серйозна проблема, пов'язана із залишенням домашніх тварин без їжі та води, що може призвести до їх загибелі. Таке ставлення до тварин є проявом жорстокості, якщо воно не викликане крайньою необхідністю для збереження життя та здоров'я людей і якщо не було можливості зберегти тварин під час евакуації. Важливо також усвідомлювати, що не будь-яке присипляння домашніх тварин як під час воєнного стану, так і в інших ситуаціях є прийнятним. Згідно зі статтею 13 Європейської конвенції про захист домашніх тварин, право на присипляння тварин має лише ветеринарний лікар або інша компетентна особа, за винятком надзвичайних ситуацій, коли потрібно терміново припинити страждання тварини, а допомога ветеринара не може бути надана швидко. Усі процедури присипляння повинні здійснюватися з мінімальними фізичними та психічними стражданнями. Метод присипляння, за винятком випадків надзвичайної ситуації, має забезпечити швидку втрату свідомості та смерть або починатися з глибокого загального знеболювання, що врешті-решт призведе до загибелі тварини [2, с. 38–39].

Також є проблема безпритульних тварин в Україні, вона існувала ще до початку повномасштабної війни, але, на жаль, часто залишалася непомітною. Притулки переповнені, а культура утримання домашніх тварин залишається на низькому рівні. Іноді трапляється, що новонароджених тварин їхні господарі або навіть «розплідники» просто викидають, наприклад, на смітники. В умовах війни тварини також страждають: вони залишаються без домівки, належного догляду, опиняються в небезпеці

й часто втрачають своїх господарів через обстріли. Більшість тварин, які отримують прихисток під час повномасштабного вторгнення, є домашніми, покинутими господарями під час евакуації. Щоб врятувати таких тварин, в Україні активно працюють зоозахисні організації.

Діяльність, спрямована на всебічний захист тварин, є не лише важливим аспектом сучасного гуманістичного руху та цивілізаційного розвитку України, а й відображає ідентичність та гідність українського народу. Збереження нашої ідентичності через свободу, гідність і культурну автентичність є справжнім викликом у контексті російської агресії. У цьому полягає глибина проблеми жорстокого поводження з тваринами, а також необхідність звернення до міжнародного досвіду захисту тварин, що підкреслює наші цивілізаційні цінності та мотивації, які повною мірою відображені в міжнародно-правовій базі. Управління цими принципами на рівні правового мислення визначає загальний напрям і соціальну значущість практичної правозастосовної діяльності [7, с. 374–375].

Слід зазначити, що постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326 «Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації» не містить інформації про порядок обрахунку збитків, завданих тваринному світу. Тварини згадуються лише в контексті збитків, завданих водним ресурсам [8]. Проте Методика визначення шкоди та збитків, завданих лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації, розроблена відповідно до цієї постанови, містить порядок обрахунку шкоди, завданої, зокрема, шляхом знищення тварин, але лише тих, що належать до мисливських [9].

Наостанок зауважимо, що на міжнародному рівні екоцид визначається як «порушення заборони на навмисне завдання шкоди природному середовищу, що має значні, тривалі та серйозні наслідки». Це поняття закріплене в Конвенції ООН про заборону військового або будь-якого іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище 1976 року та в I Додатковому протоколі до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв війни 1949 року, ухваленому в 1977 році. Право на покарання за цей злочин належить Міжнародному кримінальному суду (МКС), який з 2002 року розглядає чотири міжнародні злочини: геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочини агресії. У 2009 році звіт Програми ООН з навколишнього середовища започаткував процес розробки Принципів захисту навколишнього середовища в умовах збройних конфліктів (PERAC). Комісія міжнародного права ООН, працюючи над PERAC, враховувала методичні рекомендації з охорони довкілля під час військових конфліктів, розроблені Міжнародним комітетом Червоного Хреста. Крім того, вона спиралася на напрацювання Міжнародного союзу охорони природи (IUCN) «Захист навколишнього середовища у зв'язку зі збройним конфліктом», який закликав: запобігати торгівлі дикими тваринами та забезпечувати охорону навколишнього середовища під час миротворчих операцій ООН, коли це доцільно; визнавати важливість захисту навколишнього середовища до, під час і після збройних конфліктів для збереження біорізноманіття та зміцнення миру і безпеки; проводити наукові дослідження для покращення розуміння впливу збройних конфліктів на навколишнє середовище та ширші соціально-екологічні системи. Принципи PERAC є значним прогресом для законодавчої основи та відображають зростаюче міжнародне занепокоєння щодо впливу війн на навколишнє середовище. Вони встановлюють мінімальні екологічні стандарти поведінки для військових і ряду недержавних суб'єктів.

Україна бере участь у численних міжнародних угодах і робочих органах ООН, зокрема тих, що займаються охороною навколишнього середовища та захистом тварин під час військових конфліктів. Згідно з Римським статутом, до воєнних злочинів

належить навмисний напад, оскільки він може призвести до випадкової загибелі або поранення цивільних осіб, завдати шкоди цивільним об'єктам або викликати масштабну, тривалу та серйозну шкоду навколишньому середовищу, яка буде явно надмірною порівняно з конкретною та безпосередньо очікуваною військовою вигодою.

Висновки. Таким чином, варто констатувати, що чинне законодавство України в частині захисту прав тварин загалом цілком відповідає загальносвітовим тенденціям у сфері забезпечення дотримання прав тварин. Крім того, спостерігається тенденція до розширення, удосконалення та уніфікації цього законодавства. Забезпечення ж виконання приписів законодавства покладене й на кримінальне законодавство, яке встановлює відповідальність за низку суспільно шкідливих і суспільно небезпечних діянь у цій сфері (у тому числі й за жорстоке поводження з тваринами). Суспільна небезпека жорстокого поводження з тваринами полягає не лише в тому, що така жорстокість завдає шкоди тваринам, але й у тому, що вона може стати джерелом інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людей.

Ратифікація Україною міжнародних правових актів щодо захисту тварин стала каталізатором значних змін у вітчизняному законотворчому процесі, а тому прийнятий Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» [5] у 2006 році став важливим кроком у соціально-правовій сфері країни й засвідчив істотні зміни в менталітеті українського суспільства. На міжнародно-правовому рівні інститут захисту тварин від жорстокого поводження представлений конвенційним корпусом. Хоча цей корпус зазвичай не використовується безпосередньо в роботі органів досудового слідства Національної поліції (за винятком тлумачення окремих ознак складу злочину, передбаченого статтею 299 Кримінального кодексу України), він все ж таки входить до системи джерел права України. Знання основних положень цього корпусу, навіть у загальних рисах, допоможе правозастосувачам і поліцейським сформулювати більш чітко та ґрунтовне уявлення про захист тварин від жорстокого поводження в умовах збройного конфлікту. Культура поводження з тваринами є відображенням людяності, тобто тієї сутності, яка дає нам надію на життя й полягає у здатності до співчуття та безумовної любові.

Діяльність, спрямована на всебічний захист тварин в умовах збройного конфлікту, є важливим елементом не лише сучасного гуманістичного руху та цивілізаційного розвитку України, а й відображенням самої ідентичності та гідності українського народу. Збереження нашої ідентичності через свободу, гідність і культурну автентичність є справжнім викликом у контексті російської агресії. Саме в цьому полягає глибина проблеми жорстокого поводження з тваринами, а також необхідність звернення до міжнародного досвіду захисту тварин, що підкреслює наші цивілізаційні цінності та мотивації, які повною мірою відображені в міжнародно-правовій базі. Управління цими принципами на рівні правового мислення визначає загальний напрямок і соціальну значущість практичної правозастосовної діяльності. Тому в перспективі є розроблення кримінологічних заходів запобігання жорстокому поводженню з тваринами з урахуванням міжнародних стандартів та іноземного досвіду

Використані джерела:

1. Шуміло О. О. Кримінологічна характеристика та запобігання жорстокому поводженню з тваринами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2016. 206 с.

2. Як захистити тварин від жорстокого поводження: організаційні, кримінальні, кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти : наук.-метод. реком. для підрозділів Національної поліції України / Цуцкірідзе М. С., Орлов Ю. В., Орлова Т. А., Строк І. А. та ін. Харків : Харківс. нац. ун-т внутр. справ, 2022. 72 с.

3. Зубченко Н. І. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері забезпечення добробуту тварин та їх захисту від жорстокого поводження : монографія. Одеса : Фенікс, 2016. 284 с.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
5. Про захист тварин від жорстокого поводження : Закон України від 21 лютого 2006 р. № 3447-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.
6. Назимко Є. С. Актуальні питання запобігання органами внутрішніх справ жорстокому поводженню із тваринами. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2014. № 3. С. 207–213.
7. Охота Я. В. Визначення «жорстокого поводження». *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 372–376.
8. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації : постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>.
9. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії Російської Федерації : наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 05.10.2022 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-22#Text>.
10. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Борисов В. І., Тацій В. Я., Тютюгін В. І. та ін. Харків : Право, 2015. 680 с.
11. Головка І. А. Кримінальна відповідальність за жорстоке поводження з тваринами : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 256 с.
12. Всесвітня декларація прав тварин : проголошена 15 жовтня 1978 р. URL: <https://savewild.org/udar/>.

References:

1. Shumilo, O.O. (2016). Kryminolohichna kharakterystyka ta zapobihannia zhorstokomu povodzhenniu z tvarynamy. *Candidate's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Iak zakhystyty tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia: orhanizatsiini, kryminalni, kryminalni protsesualni ta kryminalistychni aspekty: nauk.-metod. rekom. dlia pidrozdiliv Natsionalnoi politzii Ukrainy / Tsutskiridze M.S., Orlov Yu.V., Orlova T.A., Strok I.A. ta in. (2022). Kharkiv: Kharkivs. nats. un-t vnutr. sprav [in Ukrainian].
3. Zubchenko, N.I. (2016). Mizhnarodno-pravove spivrobotnytstvo derzhav u sferi zabezpechennia dobrobutu tvaryn ta yikh zakhystu vid zhorstokoho povodzhennia: monohrafiia. Odesa: Feniks [in Ukrainian].
4. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 r. № 2341-III (2001). N. p. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
5. Pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia [On the protection of animals from cruelty]: Zakon Ukrainy vid 21 liutoho 2006 r. № 3447-IV (2006). N. p. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15> [in Ukrainian].
6. Nazymko, Ye.S. (2014). Aktualni pytannia zapobihannia orhanamy vnutrishnikh sprav zhorstokomu povodzhenniu iz tvarynamy. *Problemy pravoznavstva ta pravoookhoronnoi diialnosti*, 3, 207–213 [in Ukrainian].
7. Okhota, Ya.V. (2013). Vyznachennia "zhorstokoho povodzhennia". *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 4, 372–376 [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Poriadku vyznachennia shkody ta zbytkiv, zavdanykh Ukraini vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.03.2022 № 326 (2022). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia Metodyky vyznachennia shkody ta zbytkiv, zapodiianykh lisovomu fondu vnaslidok zbroinoi ahresii Rosiiskoi Federatsii: nakaz Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy vid 05.10.2022 № 414 (2022). N. p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-22#Text>.
10. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna: pidruchnyk / V.I. Borysov, V.Ya. Tatsii, V.I. Tiutiuhin ta in. (2015). Xarkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Holovko, I.A. (2010). Kryminalna vidpovidalnist za zhorstoke povodzhennia z tvarynamy. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

12. Vsesvitnia deklaratsiia prav tvaryn: proholoshena 15 zhovtnia 1978 r. (1978). N. p. URL: <https://savewild.org/udar/>.

Стаття надійшла до редколегії 28.08.2024

Pirgo O., Postgraduate student at the Department of Criminal Law and Criminology, Faculty No. 1 Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

INTERNATIONAL AND DOMESTIC PRACTICES FOR THE PROTECTION OF ANIMALS FROM CRUELTY IN THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

The war brought terrible changes – animals became silent victims of the armed conflict. The facts of cynical bullying and physical violence have a negative impact on the psyche of people, especially children and teenagers, shaping certain aspects of their moral behavior. Such actions are also considered as a threat to the moral and legal foundations of society. Therefore, the state is obliged to protect representatives of the animal world and ensure humane and civilized treatment of them, taking into account international legal standards.

The article analyzes the problem of animal cruelty during an armed conflict. It is emphasized that the animal world is an important element of the natural environment, the national wealth of Ukraine, a source of spiritual and aesthetic enrichment, an object of scientific research, as well as an important basis for obtaining industrial and medicinal raw materials, food products and other material values. It was emphasized that the activity aimed at the comprehensive protection of animals is an important aspect not only of the modern humanist movement and civilizational progress of Ukraine, but also a reflection of the very identity and dignity of the Ukrainian people. Preserving our identity through freedom, dignity and cultural authenticity becomes a real challenge in the light of Russian aggression. It is established that the main task in the period of military operations is to reduce the suffering of people, while the interests of the environment recede into the background. However, armed conflicts significantly affect natural resources, including animals, because the warring parties do not take into account the negative consequences of their actions for the animal world.

The duty of the state is to protect representatives of the animal world, to ensure a humane, civilized attitude towards them. This goal is largely met by established international standards established by the Universal Declaration of Animal Rights (1978), the European Convention for the Protection of Animals during International Transport (1968), the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (1979), the Convention on the Protection of wild flora and fauna and natural habitats in Europe (1979) and domestic criminal legislation, in particular Art. 299 of the Criminal Code of Ukraine establishes criminal liability for animal cruelty.

Keywords: cruelty, animals, abuse, war, natural environment, military operations, environmental security.